

Комунальний заклад «ЛСЗШ I-III ступенів № 48»

Потенціал
курсів громадянської освіти
для підвищення
рівня вихованості учнів

Виступ на засіданні
педагогічної ради 02.02.2011

Учитель історії та
правознавства
Г.В. Бєлоногіна

Луганськ

2011

У своєму виступі я б хотіла спочатку порівняти об'єм понять «вихованість» та «громадянська компетентність», потім розповісти про наявні навчальні ресурси з громадянської освіти та докладніше зупинитись на потенціалі курсів громадянської освіти для підвищення рівня вихованості школярів.

Сподіваюсь, всім буде цікаво дізнатись походження цих так часто вживаних нами слів. Як стверджують етимологи, слова «вихованість», «виховати», «вихований», «вихователь» історично однокореневі. Дієслово «виховати» прийшло із старослов'янської мови. Вперше зустрічається в древніх пам'ятках XI століття. Старослов'янське дієслово *v'snitati* «виховувати, плекати, годувати» та однокореневе дієслово *nitati* - «виховувати» вживалися як синоніми. Дієслово «живити» було утворене від іменника *nita* «хліб, їжа». У фольклорі слово «виховувати» і тепер має старе значення «прокармливать». В сучасних російській та українській мовах також вживаються слова «гречний», «чемний», «учтивый», «благовоспитанный», «благонравный».

Вихованість - комплексна характеристика особистості, що враховує наявність та рівень сформованості в неї суспільно значущих якостей, сформованого ставлення учня до навчання, людей, суспільства, до себе.

Серцевина вихованості - моральні якості (рівень набутого морального досвіду, моральної зрілості). Результати процесу виховання можуть бути різні, оскільки залежать від індивідуальних особливостей вихованців, їх ставлення до навколишнього світу, виховних впливів, однолітків, батьків, педагогів.

Вихованість є результатом цілеспрямованої систематичної виховної роботи з формування відносин особистості з навколишнім світом.

Рівень вихованості - ступінь сформованості в учня відповідно до вікових можливостей найважливіших якостей особистості, які є критеріями - показниками вихованості. Рівень вихованості наближено характеризують словами: *високий, середній, низький*.

- ✓ *Високий* рівень певної якості особистості характеризується наявністю всіх ознак, властивих цьому показнику.
- ✓ *Середній* - наявністю половини чи більше ознак відповідного критерію.
- ✓ *Низьким* вважають такий, коли є менше половини ознак від загальної кількості чи коли їх немає взагалі.

Критерії вихованості – це ознаки, за допомогою яких роблять висновок про рівень вихованості людини, оцінюють результати виховного впливу. Критерієм вихованості кожної особистості є не лише знання законів, правил, норм поведінки, а конкретні дії відповідно до визнаних норм і правил. Такі критерії не можуть бути універсальними, бо в кожному конкретному соціальному середовищі є свої норми і правила, а отже, і показники

вихованості людини. При цьому слід враховувати вік, рівень соціального досвіду людини тощо.

Такими **критеріями** для учнів можуть бути:

1. Поведінка в сім'ї: чи виявляє інтерес до сімейних вправ, проблем сім'ї, чи переживає разом з іншими членами родини її негаразди і радощі; чи старанно вчиться повному самообслуговуванню; чи виконує завдання старших, проявляє турботу про молодших і старших членів родини; чи правильно реагує на зауваження, чи ввічливий у спілкуванні з усіма членами родини.
2. Поведінка у школі: уважність на уроках, старанність у виконанні завдань учителів, працелюбність і акуратність у навчальній роботі, розумне ставлення до успіхів і невдач у навчанні, вияв почуття відповідальності за доручені громадські справи, бережливе ставлення до шкільного майна, дисциплінована поведінка на перервах.
3. Ставлення до старших: ввічливість у спілкуванні, слухняність у виконанні завдань, надання посильної допомоги тим, хто її потребує, ввічливе ставлення до старших при зустрічах і прощанні.
4. Ставлення до ровесників, активна участь у спільній діяльності та іграх, прагнення поділитися своїми успіхами та невдачами з товаришами, бажання безкорисливо допомагати друзям, прагнення не підводити своїх товаришів, клас.
5. Поведінка на вулиці і в громадських місцях: дотримання правил вуличного руху, збереження природи, дотримання чистоти і порядку в громадських місцях, у транспорті, на вулиці.
6. Ставлення до самого себе: акуратність і бережливість в одязі, взутті, дотримання правил особистої гігієни, виконання режиму дня і ранкової зарядки; самокритичність в оцінці своєї поведінки та окремих вчинків; правдивість, чесність, принциповість.

Тепер порівняємо зміст поняття «вихованість» із поняттями громадянської освіти.

Громадянська освіта впроваджується як система навчально-виховних заходів, спрямованих на формування громадянськості як інтегративної якості особистості, котра усвідомлює свої права і обов'язки щодо суспільства і держави; прилучення молоді до демократичної системи цінностей; формування індивідуального досвіду активних і відповідальних дій у демократичному суспільстві.

Головною **метою** громадянської освіти є виховання свідомого, компетентного і відповідального громадянина, який є соціально та політично активною особистістю, повноправним членом громадянського суспільства. Формування **громадянськості** особистості як результату громадянської освіти передбачає, перш за все, вміння використовувати способи діяльності й моделі поведінки, що відповідають чинному законодавству України,

задовольняють власні інтереси особи та захищають права людини й громадянина.

Серед наявних освітніх ресурсів можу назвати посібники з громадянської освіти, створені вчителями – членами Всеукраїнської асоціації учителів історії та суспільних дисциплін «Нова Доба»:

- ✓ Ми – громадяни України: Навчальний посібник з курсу громадянської освіти для 9 (10) класу / За ред. док. пед. наук проф. О.Пометун. – К.: АПН, 2002. – 238 с.
- ✓ Вчимося бути громадянами. Навчальний посібник з громадянської освіти для 7(8) класу серед. загальноосвітніх навчальних закладів/ За редакцією В.Мисана, П.Вербицької, О. Войтенка. – 2-ге вид. – Львів: ЗУКЦ, 2008. – 152 с.
- ✓ Мистецтво жити в громаді. Навчально-методичний посібник з громадянської освіти та виховання учнівської молоді. 2005.
- ✓ Вчимося обирати, Живи за правилами та інші.

Особисто я можу пишатися тим, що десять років тому брала участь у всеукраїнській апробації курсу «Ми - громадяни України» та стала тренером ВА «Нова Доба» з впровадження курсу в навчально-виховний процес.

Всі перелічені курси громадянської освіти можуть бути використані як навчальний або факультативний курс, а також як матеріал для позакласної виховної роботи класних керівників та вчителів - предметників.

Важко собі уявити справжнього громадянина нечемним, невихованим, брутальним. Хоч курси громадянської освіти роблять акценти на трохи інших, ніж у моральному вихованні, цінностях, вони мають точки дотику. Це, перш за все, вміння спілкуватися, поважаючи честь та гідність інших людей, вміння висловити свою думку аргументовано та переконливо, але без нав'язування її іншим, вміння гідно вести себе в суспільстві тощо. І можливості виховання гарних моральних якостей школярів в курсах громадянської освіти величезні!

По-перше, кожен урок курсу передбачає різні види пізнавальної, розумової та навчальної активності учнів. Адже зміст програми і посібника для учнів не містять надмірного обсягу матеріалу, створюючи можливості застосування різноманітних методів, і передусім активних. Передбачено широке використання інтерактивних методів навчання: мозковий штурм, дискусії, моделювання, вивчення казусів (випадків, реальних ситуацій із суспільного життя), взаємонавчання, робота в малих групах, рольові ігри, драматизації, портфоліо тощо, які поєднуються з традиційними для нашої освіти навчальними методами. Діти навчаються свободі, що їм надається, і

правилам, що її обмежують. Кожен урок або фрагмент заняття передбачає можливості виховання чемності, вихованості, культури поведінки. Розпочати можна просто з першого уроку, на кому традиційно учні в малих групах або мозковим штурмом створюють «Правила поведінки» для класу та одночасно вчать прислухатися до думок всіх присутніх, враховувати всі інтереси, висловлювати думку ввічливо та спокійно.

По-друге, викладання курсу передбачає створення на уроках максимально демократичної атмосфери, самостійних дій і відповідальності учнів на рівні їхнього розвитку. Вчителі самі мають слугувати взірцем демократичних відносин, а заняття з курсу треба будувати на демократичних принципах. Бо єдиним виховним ресурсом (на відміну від багатьох освітніх) є **вчитель**. Вчитель, який опанував методiku стимулювання конструктивно-критичного мислення, активні методи і технології навчання, який перестає бути особою, яка інформує й опитує учнів, а стає організатором діяльності учнів за ситуації вільного обміну думками і поглядами.

Оскільки викладання курсів громадянської освіти передбачено варіативною складовою навчального плану, тобто лише деякі класи вивчають ці курси, рекомундую не тільки колегам – вчителям історії, але й класним керівникам взяти до уваги наявність в нашій школі таких посібників та використовувати їх матеріали у виховному процесі.

Використані джерела

Громадянська освіта: теорія і методика навчання. Навч. посіб. для студентів вищів. - К.: ЕТНА-1, 2008. - 174 с.

Кендзьор П. Основні напрями громадянського становлення учнівської молоді у вітчизняній системі освіти і виховання // Науково-методичний часопис Доба з історичної та громадянської освіти. - Львів. - 2005. - № 1. - с. 13-17.

Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності: Проект / Наук. творч.колектив: О.Сухомлинська (наук. кер.) та ін. // Шлях освіти. - 2000. – №3. - С. 7–13.

Пометун О. та ін. Кроки до демократії: уроки громадянської освіти: Метод. посіб. для позакл. занять / О.Пометун., Т.Ремех, Е.Ламах. - К.: А.П.Н., 2001. – 127 с.

Смагіна Т.М. Громадянська компетентність у контексті особистісного виміру <http://eprints.zu.edu.ua/1504/1/05stmkov.pdf>

Сухомлинська О. Громадянське виховання: спадщина і сучасність / Науково-методичний часопис Доба з історичної та громадянської освіти. - 2005. - №2. – с.4-5.

Чигрин Т.В. Діагностика вихованості. Методичні рекомендації для класних керівників та заступників директорів з виховної роботи. – Бориспіль, 2007. http://www.oipopop.ed-sp.net/metod/1138/1138_1.doc